

Nacionalni inštitut
za javno zdravje

TRADICIONALNI SLOVENSKI ZAJTRK

Izvajanje nacionalnega projekta 2024

DÓBER TE.K
Slovenija

Zdravo uživaj & več gibaj.

TRADICIONALNI SLOVENSKI ZAJTRK: IZVAJANJE NACIONALNEGA PROJEKTA 2024

Zbrali in uredili: Matej Gregorič, Neža Fras, Vida Fajdiga Turk.

Pri zasnovi evalvacijskega vprašalnika so sodelovali člani medresorske delovne skupine pri Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Zahvala gre vsem vrtcem in šolam, ki so s svojim sodelovanjem v anketi pomembno pripomogli k nastanku tega poročila.

Izdajatelj: Nacionalni inštitut za javno zdravje, Trubarjeva 2, Ljubljana

Kraj in leto izida: Ljubljana, 2025

Elektronska izdaja.

Spletni naslov: <http://www.nijz.si>

Evalvacijo izvajanja projekta »Tradicionalni slovenski zajtrk 2024« je finančno omogočilo Ministrstvo za zdravje.

Zaščita dokumenta

© 2025 NIJZ

Vse pravice pridržane. Reprodukcijska po delih ali v celoti na kakršenkoli način in v kateremkoli mediju ni dovoljena brez pisnega dovoljenja avtorjev. Kršitve se sankcionirajo v skladu z avtorsko, pravno in kazensko zakonodajo.

Gradivo ni lektorirano.

KAZALO

Kazalo slik.....	4
Kazalo tabel.....	4
POVZETEK.....	5
1 UVOD.....	6
1.1 Opis projekta	6
1.2 Vrednotenje projekta	7
2 METODE DE LA IN OPIS VZORCA	7
2.1 Vzorec	7
3 REZULTATI	8
3.1 Način izvedbe projekta na nivoju zavodov	8
3.1.1 Živila, potrebna za izvedbo zajtrka	8
3.1.2 Časovni termin izvedbe zajtrka.....	9
3.1.3 Uveljavljanje zahtevkov za povračilo stroškov	9
3.2 Namen in operativni cilji izvedbe projekta ter spremljevalne aktivnosti	10
3.2.1 Zastavljeni in realizirani operativni cilji	10
3.2.2 Spremljevalne aktivnosti projekta	11
3.2.3 Medpredmetno povezovanje vsebin projekta TSZ.....	13
3.3 Sodelovanje z deležniki in dobavitelji v okviru projekta	13
3.4 Vidik odpadne hrane ob izvedbi projekta.....	16
3.4.1 Pogostost pojavljanja različne odpadne hrane v VIZ-ih, vezane na izvedbo projekta TSZ	16
3.4.2 Predlogi za zmanjševanje količine zavržkov hrane ob izvedbi projekta TSZ.....	16
3.5 Obravnava vsebin TSZ med šolskim letom	17
3.5.1 Načrtovana pogostost obravnave vsebin TSZ v VIZ-ih med šolskim letom	17
3.5.2 Načini prerazporeditve aktivnosti v podporo TSZ v tednu slovenske hrane oziroma čez daljše obdobje	17
3.5.3 Strinjanje VIZ-ov s posameznimi trditvami na temo TSZ.....	18
3.5.4 Predlogi oz. priporočila VIZ-ov za nadaljevanje projekta TSZ.....	19
3.5.5 Ocena uporabnosti gradiv oz. pripomočkov, namenjenih izvedbi TSZ, ki so bili na razpolago VIZ-om	19
3.5.6 Izpolnitev pričakovanj gradiv ob izvedbi TSZ.....	21
3.5.7 Pomoč projekta TSZ pri naročanju lokalno pridelanih/predelanih živil	21
3.6 Dodatni predlogi oz. sporočila v zvezi s projektom TSZ, tradicionalnim slovenskim kosilom ter tednom slovenske hrane	21
Priloga 1	23

Kazalo slik

Slika 1: Trije stebri nacionalnega projekta Tradicionalni slovenski zajtrk.	6
Slika 2: Porazdelitev dobaviteljev, ki so VIZ-om zagotovili živila, potrebna za izvedbo zajtrka (in kosila).	8
Slika 3: Čas ponudbe zajtrka na dan izvedbe TSZ.	9
Slika 4: Delež VIZ-ov, ki so oz. bodo uveljavili zahtevo za povrnitev stroškov nakupa živil.	9
Slika 5: Razporeditev pokrivanja stroškov nakupa posameznih živil projekta TSZ (možnih je več odgovorov). ...	10
Slika 6: Operativni cilji, ki so jih s projektom TSZ želeli doseči VIZ-i (možnih je več odgovorov).	11
Slika 7: Ocena izvedbe vnaprej načrtovanih spremljevalnih aktivnosti v VIZ-ih v okviru projekta TSZ.	12
Slika 8: Ocena vključevanja vsebin projekta TSZ v medpredmetno povezovanje.	13
Slika 9: Sodelovanje VIZ-ov z deležniki in dobavitelji v okviru izvedbe TSZ (možnih je več odgovorov).	14
Slika 10: Pogostost pojavljanja različne odpadne hrane v VIZ-ih, vezane na izvedbo projekta TSZ.	16
Slika 11: Predlogi VIZ-ov za zmanjševanje količine zavržkov hrane ob izvedbi projekta TSZ (možnih več odgovorov).	16
Slika 12: Načrtovana pogostost obravnave vsebin TSZ v VIZ-ih med šolskim letom.	17
Slika 13: Strinjanje VIZ-ov s posameznimi trditvami na temo TSZ.	18
Slika 14: Ocena uporabnosti gradiv oz. pripomočkov, ki so bili na voljo VIZ-om ob izvedbi TSZ.	20
Slika 15: Tematski plakat Moj naj zajtrk, 2024.	20
Slika 16: Izpolnitev pričakovanj gradiv ob izvedbi TSZ.	21
Slika 17: Pomoč projekta TSZ pri naročanju lokalno pridelanih/predelanih živil.	21

Kazalo tabel

Tabela 1: Dodatni lastno zastavljeni cilji, ki so si jih VIZ-i zastavili ob izvedbi projekta TSZ.	11
Tabela 2: Opisi spremljevalnih dejavnosti ob izvedbi projekta TSZ.	12
Tabela 3: Dodatni komentarji/predlogi VIZ-ov glede zmanjševanja količine zavržkov hrane ob izvedbi projekta TSZ.	17

POVZETEK

Tradicionalni slovenski zajtrk, ki je potekal 15. novembra 2024 pod sloganom »**Tradicionalni slovenski zajtrk – moj naj zajtrk!**«, je obeležil teden slovenske hrane in poudaril pomen lokalno pridelanih sestavin. Projekt, ki se izvaja v šolah in vrtcih na pobudo Čebelarke zveze Slovenije, je tudi v letu 2024 ovrednotil NIJZ in sicer s pomočjo spletne ankete, ki je analizirala uspešnost in vpliv projekta.

Splošne ugotovitve:

- **Uspešnost v VIZ-ih:** Projekt je uspešen in podprt s strani večine zavodov. Prinaša raznolikost metod, spremljevalne aktivnosti, medpredmetno povezovanje in večkratno vključevanje vsebin skozi šolsko leto.
- **Učenci in otroci:** Projekt vključuje večino otrok, spodbuja pozitiven odnos do lokalnih živil, zmanjšuje odpadno hrano in povečuje zavedanje o zdravi prehrani. Vpliv na spremembo odnosa do zajtrka in vedenja ostaja omejen.
- **Deležniki:** Izboljšano sodelovanje z lokalnimi dobavitelji hrane, več neposrednih dobav s kmetij in krepitev mreže zunanjih strokovnih sodelavcev.
- **Povezovanje:** Projekt krepi povezave med predmeti znotraj kurikuluma, med institucijami, šolami in vrtci ter spodbuja izmenjavo praks in socialne mreže.
- **Izzivi:** Slabo vključevanje srednjih šol in staršev, še vedno nekoliko zahtevni administrativno-finančni postopki in omejitve pri izboru živil ter financiranju. Delež zavodov, ki uveljavljajo povračilo stroškov, ostaja približno enak.

Projekt je na večini področij učinkovit in uspešen, z nekaterimi priložnostmi za izboljšave. Za nadaljnji razvoj projekta TSZ bi bilo glede na predloge VIZ-ov priporočljivo:

- **Povečanje financiranja za lokalna in ekološka živila** – Predlagano je dodatno sofinanciranje lokalnih živil zaradi njihovih višjih stroškov ter spodbujanje kmetov k prijavi na javne razpise.
- **Razširitev projekta skozi vse leto** – Namesto enkratne izvedbe naj se organizirajo tematski dnevi večkrat letno, prilagojeni sezonskim živilom.
- **Boljša dostopnost gradiv** – Gradiva, pripomočki in smernice za izvajanje aktivnosti naj bodo na voljo prej in zbrana na enem mestu.
- **Raznolikost tradicionalnih jedi** – V projekt vključiti širši nabor slovenskih jedi in živil, ne le osnovnih sestavin kot so med, maslo in jabolka.
- **Izobraževalne dejavnosti in sodelovanje s kmetijami** – Nadaljevati sodelovanje z lokalnimi kmeti ter organizirati dodatne poučne aktivnosti o samooskrbi in trajnostni prehrani.
- **Prilagoditev letnim časom** – Teden slovenske hrane izvesti v obdobju, ko so na voljo lokalni pridelki, npr. septembra.
- **Zmanjšanje odpadkov** – Zajtrk organizirati tako, da se zmanjša količina zavržene hrane na dan izvedbe (tudi pri ostalih obrokih).
- **Podpora lokalnim pridelovalcem** – Povečati dostopnost kakovostnih lokalnih živil v šolskih obrokih in olajšati njihovo vključevanje v javna naročila.

1 UVOD

1.1 Opis projekta

Projekt Tradicionalni slovenski zajtrk (TSZ) se izvaja že štirinajsto leto vsak tretji petek v novembru in je osrednji dogodek tedna slovenske hrane, ki se je v letu 2024 obeležil prvič in sicer v tednu od 11. do 17. novembra 2024. Projekt vključuje slovenske vrtce, osnovne šole ter zavode za otroke s posebnimi potrebami, njegov glavni namen pa je ozaveščanje o pomenu zajtrka, lokalno pridelanih živil, kmetijstva, čebelarstva in trajnostnega ravnanja z naravnimi viri.

TSZ temelji na ponudbi tradicionalnega zajtrka iz lokalnih živil (kruh, mleko, maslo, med, jabolko), njegova velika dodana vrednost pa je v dodatnih vzgojno-izobraževalnih dejavnostih v vzgojno-izobraževalnih zavodih (VIZ). Projekt spodbuja krajše dobavne verige, trajnostno oskrbo in izboljšanje prehranjevalnih navad, s poudarkom na vključevanju lokalne hrane.

Trije stebri nacionalnega projekta Tradicionalni slovenski zajtrk

Slika 1: Trije stebri nacionalnega projekta Tradicionalni slovenski zajtrk.

Koordinator projekta je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), ki določa pogoje in povračilo stroškov za vključene zavode. Vsako leto doslej je projekt poudaril eno sestavino za zajtrk, tokrat pa je naslavljal vse sestavine hkrati. Partnerji projekta, poleg vzgojno-izobraževalnih zavodov, so številni resorji in institucije, ki jih je projekt z leti privabil k sodelovanju s ciljem bolj usklajenega in izboljšanega sodelovanja med institucijami.

V letošnjem letu ni bila izpostavljena nobena sestavina posebej, se je pa zato ozaveščalo o prednostih lokalne oziroma slovenske hrane ter poudarjal razmislek o naših prehranjevalnih navadah in o zmanjševanju odpadne hrane. Tradicionalni slovenski zajtrk se izvaja na prostovoljni osnovi brez prijave. Zajtrk ne sme nadomestiti malice, živila pa morajo biti pridelana in predelana v Sloveniji ter kupljena lokalno. MKGP povrne stroške za živila v višini 0,76 evra na otroka/mladostnika ob upoštevanju pogojev. Ob spodbujanju trajnostnega in zdravega prehranjevanja se je za tradicionalni zajtrk priporočala vključitev vsaj ene ekološko pridelane sestavine. Zajtrk je spremljal tematski plakat z ilustracijo Tanje Komadina.

1.2 Vrednotenje projekta

Vrednotenje projekta TSZ poteka sistematično od leta 2011, od leta 2015 pa praviloma na dve leti. Evalvirani so bili projekti izvedeni v letih 2011, 2012, 2014, 2015, 2017, 2019, 2022 in 2024, poročila pa so dostopna na spletnih straneh NIJZ in portalu »Naša super hrana«.

Namen vrednotenja je oceniti uspešnost projekta na ravni VIZ-ov, učinkovitost pri doseganju ciljev za otroke in mladostnike ter uspešnost sodelovanja vseh vključenih institucij. Analizira se tudi izvedba projekta v VIZ-ih, spremljevalne aktivnosti in morebitne težave.

Vrednotenje izvaja medresorska delovna skupina pri MKGP in vključuje pregled rezultatov ter vplivov projekta. Ugotovitve služijo pripravi priporočil za izboljšanje prihodnjega izvajanja projekta.

2 METODE DELA IN OPIS VZORCA

NIJZ je po izvedbi projekta TSZ izvedel anketo za vrednotenje izvajanja projekta v VIZ-ih in za zbiranje mnenj ter predlogov za izboljšave. Anketa je bila kvantitativna, z možnostjo odprtih odgovorov, vsebinsko pa so jo sooblikovali člani delovne skupine TSZ pri MKGP. Aktivna je bila od 15. 11. 2024 do 23. 12. 2024, dostopna pa preko spletne platforme »1ka«.

Vprašalnik je zajemal več med seboj povezanih sklopov :

- način izvedbe TSZ v VIZ-ih (npr. dobava živil, čas izvedbe, pokritje stroškov, razporeditev aktivnosti v tednu slovenske hrane),
- operativni cilji in spremljevalne aktivnosti VIZ-ov,
- sodelovanje VIZ-ov z deležniki in dobavitelji,
- učinkovitost projekta (npr. vliv na znanje, odnos, navade otrok, zmanjševanje izgub hrane, pogostost obravnavanja vsebin TSZ, doprinos k vključevanju lokalnih živil, uporabnost gradiv in pripomočkov
- predlogi za izboljšave projekta.

Dodana vrednost ankete so predlogi VIZ-ov za nadaljnji razvoj projekta in identifikacija dobrih praks.

2.1 Vzorec

V vzorčni okvir so bili vključeni vsi VIZ-i v Sloveniji. Anketni vprašalnik je vsaj delno rešilo 218 zavodov, kar je najmanj doslej, v celoti pa ga je izpolnilo 151. Na vprašanje o vrsti zavoda je odgovorilo 218 VIZ-ov, med katerimi je bilo 52% osnovni šoli, 24 % vrtcev, 18% kombiniranih zavodov (osnovna šola z vrtcem ali obratno), 2% zavodov za otroke s posebnimi potrebami in 3% drugih zavodov.

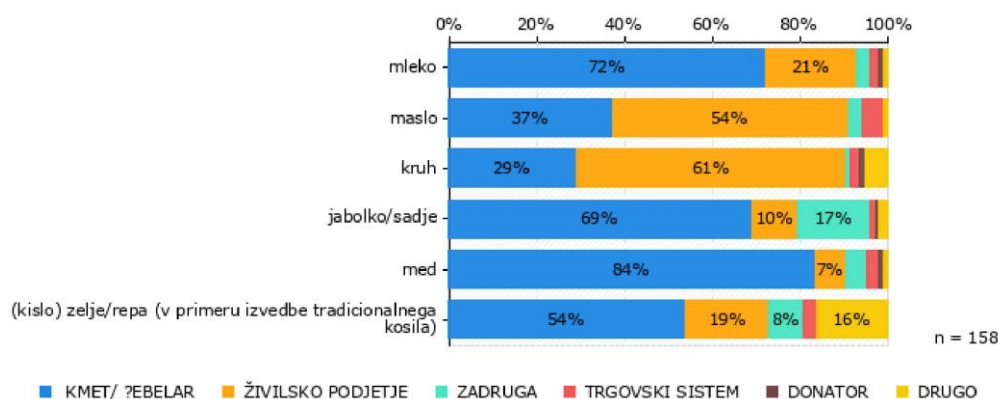
Demografska analiza je pokazala, da 37 % zavodov prihaja iz mestnega okolja, 34 % iz vaškega, medtem ko je 28 % zavodov iz primestnega okolja. Podatki so bili prečiščeni in predstavljeni v osnovnih frekvencah za analizo.

3 REZULTATI

3.1 Način izvedbe projekta na nivoju zavodov

3.1.1 Živila, potrebna za izvedbo zajtrka

Začetno vprašanje anketnega vprašalnika je bilo namenjeno zbiranju podatkov o dobaviteljih živil za izvedbo projekta TSZ, nanj pa je odgovorilo 158 VIZ-ov. Med dobavitelji prevladujejo kmetje (in čebelarji), izjema sta maslo in kruh, ki ju zavodi najpogosteje naročajo pri živilskih podjetjih (slika 2).

Slika 2: Porazdelitev dobaviteljev, ki so VIZ-om zagotovili živila, potrebna za izvedbo zajtrka (in kosila).

V največji meri se je neposredno od čebelarja naročal med (84 % VIZ-ov). Od kmetov se je največkrat neposredno naročilo mleko (72 % VIZ-ov), sledijo pa jabolka oz. sadje (69 % VIZ-ov). Slednje je 17 % VIZ-ov naročilo tudi pri zadrugah, 10 % VIZ-ov pa pri živilskem podjetju. Pri naročanju kruha in masla prevladujejo živilska podjetja (61 % in 54 % VIZ-ov), preostali delež pa večinoma pokrijejo kmetje. V primeru izvedbe tradicionalnega kosila, so VIZ-i v 54 % naročili kisl) zelje oz. repo pri kmetih, v 19 % pri živilskem podjetju, v 8 % pri zadrugah, v 16 % pa so zelje/repo pridobili na drug način. Donacije živil so se pojavile v minimalnem deležu v primeru medu, jabolk/sadja, kruha in mleka.

Odgovor »Drugo«, so VIZ utemeljevali na naslednje načine:

<ul style="list-style-type: none">• krijemo iz lastnih sredstev;
<ul style="list-style-type: none">• Ta dan smo učencem ponudili zajtrk, malice pa ne. Prejšnja leta smo precej živil zavrgli, saj so bili obroki preveč skupaj. učenci so imeli ves čas na razpolago jabolka do kosila. Prvi učenci imajo kosilo že ob 12.00. poleg tega je znesek za povračilo živil za zajtrk preizek (ne dosega niti cene malice), stroški za bio živila pa previsoki.
<ul style="list-style-type: none">• Zaradi dvojnega financiranja bi morali odšteti zajtrk staršem, to pa ne moremo, ker imamo ceno vseh živil na dan, ne samo zajtrka. Stroške teh živil bomo pokrili iz lastnih sredstev.
<ul style="list-style-type: none">• Ker s tradicionalnim slovenskim zajtrkom ne smemo nadomestiti malice. Imamo že izkušnje iz preteklosti, da je zaradi dveh obrokov, ki sta bila časovno zelo blizu, veliko hrane ostajalo in posledično je bilo veliko zavržka hrane. Zato smo se odločili, da tradicionalni slovenski zajtrk ponudimo v času malice in iz tega razloga zahtevka ne smemo uveljavljati.
<ul style="list-style-type: none">• Zaradi dvojnega financiranja bi morali odšteti zajtrk staršem, to pa ne moremo, ker imamo ceno vseh živil na dan, ne samo zajtrka.

3.1.2 Časovni termin izvedbe zajtrka

VIZ-i so na vprašanje, kdaj so otrokom oz. učencem na dan izvedbe TSZ ponudili zajtrk, v 39 % odgovorili, da med prvo uro pouka oz. vzgojno-izobraževalnih aktivnosti, slaba četrtnina (23 % VIZ-ov) pa ga je ponudila pred začetkom pouka oz. vzgojno-izobraževalnih aktivnosti (slika 3). Preostali VIZ-i so TSZ ponudili bodisi v času rednega zajtrka (19 %), bodisi v času redne malice (11 %). Najmanj VIZ-ov (2 %) se je odločilo za izvedbo TSZ po prvi uri pouka.

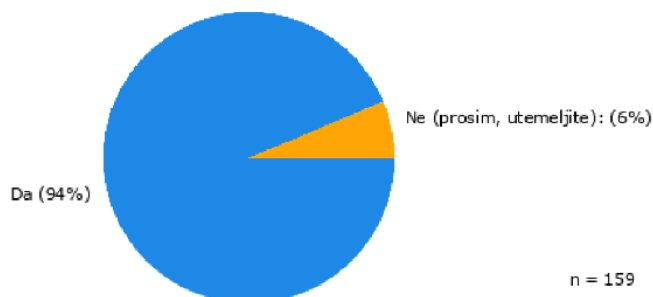
Slika 3: Čas ponudbe zajtrka na dan izvedbe TSZ.

Pod odgovor DRUGO (6 %), so VIZ-i poročali:

• predmetna stopnja - pred poukom, razredna stopnja - 1. šolsko uro, vrtec kot običajno – zajtrk;
• nekateri oddelki prvo uro pouka, nekateri v času zajtrka oz. malice;
• med preduro in prvo šolsko uro;
• organiziran raspored, da so lahko vsi učenci pojedli zajtrk v jedilnici;
• pripravili smo poseben dogodek z gosti.;
• 1. - 5. r: prvo uro, 6. - 9. r.: preduro;
• pred šolsko malico, v prvih urah pouka (od 7.45- 9.45 ure);
• višja stopnja pred prvo uro, višja stopnja 1. uro (prilagojeni termini zaradi rušenja in gradnje nove kuhinje, telovadnice, jedilnice...);
• v času redne malice, ki smo jo za ta namen podaljšali na pol ure;
• prvo uro je bil kulturni program in potem TSZ.

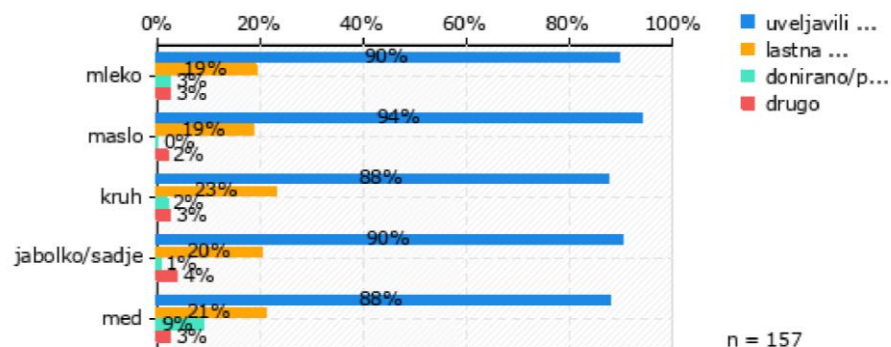
3.1.3 Uveljavljanje zahtevkov za povračilo stroškov

Na vprašanje glede uveljavljanja zahtevkov za povračilo stroškov je odgovorilo 159 VIZ-ov, od tega je oziroma bo 94 % VIZ-ov za izvedbo TSZ uveljavilo zahtevo za povrnitev stroškov nakupa živil (slika 4).

Slika 4: Delež VIZ-ov, ki so oz. bodo uveljavil zahtevo za povrnitev stroškov nakupa živil.

Slika 5 prikazuje razporeditev pokrivanja stroškov nakupa posameznih živil projekta TSZ. Na vprašanje je odgovorilo 157 VIZ-ov, možnih je bilo več odgovorov. Velika večina VIZ-ov (cca 90 %), je/bo v primeru nakupa mleka, masla, kruha, jabolk/sadja in medu uveljavljala zahtevek za povračilo stroškov nakupa. Približno 20 % VIZ-ov je za nakup omenjenih živil uporabilo tudi lastna sredstva. Med donacijami izstopa med, ki ga je prejelo 9 % VIZ-ov.

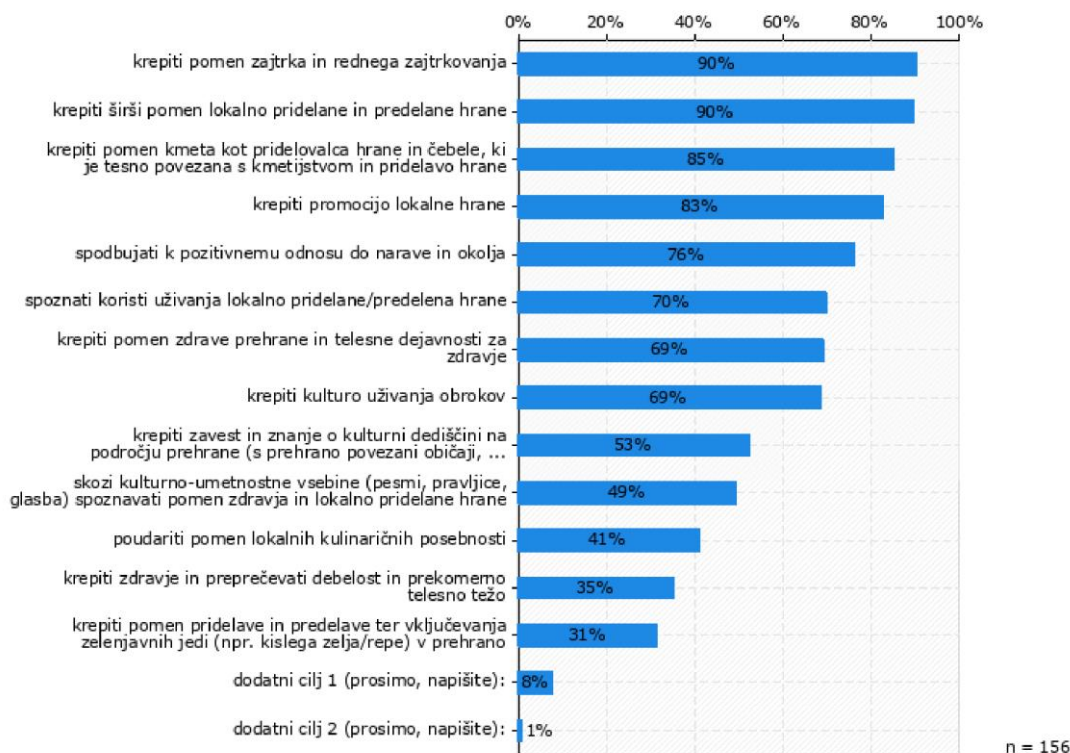

Slika 5: Razporeditev pokrivanja stroškov nakupa posameznih živil projekta TSZ (možnih je več odgovorov).

3.2 Namen in operativni cilji izvedbe projekta ter spremljevalne aktivnosti

3.2.1 Zastavljeni in realizirani operativni cilji

Projekt TSZ spodbuja VIZ-e, da si za izvajanje projekta postavijo namen oz. operativne cilje. Možnih je bilo več odgovorov, 4 najpogostejši cilji VIZ-ov pa so bili krepitev pomena zajtrk in rednega zajtrkovanja (90 % VIZ-ov); krepitev širšega pomena lokalno pridelane in predelane hrane (90 % VIZ-ov); krepitev pomena kmeta kor pridelovalca hrane in čebele, ki je tesno povezana s kmetijstvom in pridelavo hrane (85 % VIZ-ov) ter krepitev promocije lokalne hrane (83 % VIZ-ov). Ostali cilji in njihova pogostost v VIZ-ih so prikazani na sliki 6.

Slika 6: Operativni cilji, ki so jih s projektom TSZ želeli doseči VIZ-i (možnih je več odgovorov).

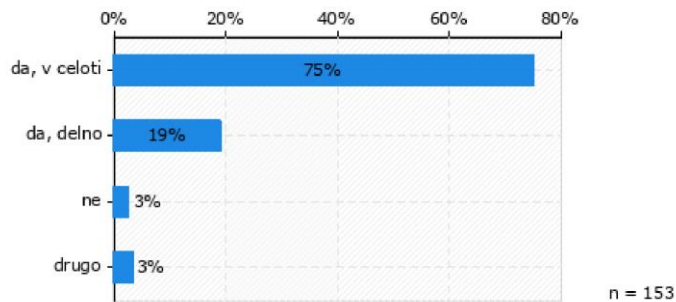
Poleg že naštetih ciljev je 8 % VIZ-ov pod dodatne cilje zapisalo še nekaj lastnih zastavljenih ciljev, ki so povzeti v tabeli 1.

Tabela 1: Dodatni lastno zastavljeni cilji, ki so si jih VIZ-i zastavili ob izvedbi projekta TSZ

• Spoznati zajtrk "nekoč", vključevanje babic;
• ozaveščanje o odpadni hrani in ukrepih za zmanjševanje le te (4x);
• predstavitev tržnice Dam, vzamem (lokalna tržnica ki temelji na zaupanju);
• spodbujanje razumevanja pomena tematskih dni skozi izdelavo lastnih izdelkov (čebelic, pogrinjkov);
• razstava starih lokalnih jedi in obisk čebelarja na šoli in v vrtcu;
• ozaveščanje staršev;
• razvijanje medgeneracijskega sodelovanja in povezovanja;
• ves teden (slovenske hrane) smo imeli slovenske jedi - izobraževanje o slovenski kulinariki, starih jedeh, tradicionalnih jedeh;
• petje pesmi Leti moja čebelca.

3.2.2 Spremljevalne aktivnosti projekta

Velika večina VIZ-ov je na dan izvedbe TSZ izvedla načrtovane spremljevalne aktivnosti, bodisi v celoti (75 %), bodisi delno (19 %). 3 % VIZ-ov je na vprašanje odgovorilo z "drugo", ob čemer so navedli, da so bile spremljevalne aktivnosti izvedene v okviru pouka tekom celotnega tedna; da so si učitelji sami razporedili aktivnosti glede na urnik, nekaj pa jih je pod "drugo" izvedene spremljevalne aktivnosti tudi opisalo (npr. kulturni program, razredne ure, radijska oddaja, izdelava plakatov ipd.).

Slika 7: Ocena izvedbe vnaprej načrtovanih spremljivalnih aktivnosti v VIZ-ih v okviru projekta TSZ.

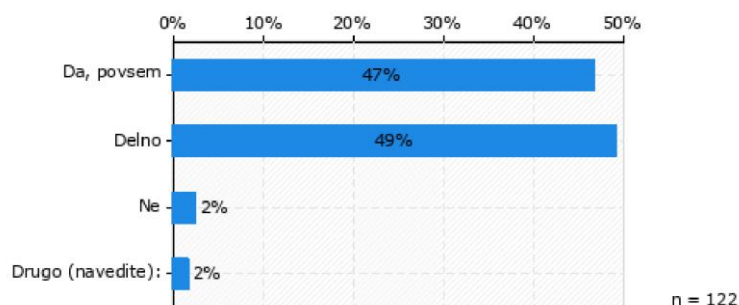
Tabela 2: Opisi spremljivalnih dejavnosti ob izvedbi projekta TSZ

Obisk čebelarjev in predstavitev pomena čebelarstva:
Učenci in otroci so obiskovali čebelnjake, se učili o življenju čebel in okušali med.
Obisk čebelarjev, ki so predstavili čebelarjenje, satje, vrste medu in degustacijo medu, druge izdelke in pomen čebel za naravo ter prehrano.
Obisk Čebelarske zveze Slovenije in drugih krajevnih čebelarjev.
Spoznavanje lokalne pridelave hrane:
Obiski kmetij (živinorejskih, mlečnih, sadjarskih) in predstavitve pridelave ter predelave hrane.
Poudarek na lokalno pridelanih in ekoloških živilih, degustacije mleka, sadja, medu, kruha in drugih živil.
Kulturni in ustvarjalni programi:
Učenci so izdelovali plakate, pogrinjke, panjske končnice, aranžmaje in druge likovne izdelke.
Pripravljali so kulturne programe, ki so vključevali petje pesmi, recitacije, igre, skeče in gledališke predstave (npr. pesem "Čebelar").
Izobraževalne dejavnosti:
Razredne ure, naravoslovni dnevi, kvizi, pogovori in ogledi izobraževalnih videoposnetkov o zdravi prehrani in pomenu zajtrka.
Teme so vključevale pomen zdravega prehranjevanja, zavržene hrane, bonton pri mizi in pomen lokalnih sestavin, načelo "od zrna do kruha" ter procesi lokalne pridelave hrane.
Predavanja strokovnjakov (dietetikov, zdravnikov) o prehrani in zdravju.
Priprava in okušanje hrane:
Skupna priprava kruha, žemljic, medenjakov, namazov, sadnih nabodal in drugih tradicionalnih jedi.
Učenci so raziskovali, kuhali in okušali jedi iz različnih slovenskih regij ter sodelovali pri pripravi tedenskih jedilnikov.
Razstave in predstavitve:
Organizirane so bile razstave na temo lokalne hrane, vrst medu, jabolk ter zajtrkov, ki so jih učenci fotografirali doma.
Dogodki so bili predstavljeni v šolski avli, jedilnici in objavljeni na spletnih straneh šol.
Skupna druženja in povezovanje:
Otroci, učitelji, starši in predstavniki lokalnih kmetij ter občin so se povezovali ob skupnem zajtrku ali degustacijah.
Povabilo vrtčevskih otrok na šolo in izvedba skupnih aktivnosti, kot so petje in igranje na inštrumente.
Obisk učiteljev, ravnateljev, župana in organizatorjev prehrane pri skupnem zajtrku z otroki.
Poudarek na pomenu zajtrka:
Vsi učenci so imeli razredne ure ali delavnice na temo pomena zajtrka in kulture prehranjevanja.
TSZ je bil predstavljen kot osrednji dogodek z jedilnikom, ki je vključeval kruh, maslo, med, mleko in jabolka.
Izobraževalne in ustvarjalne dejavnosti:
Izdelava plakatov na temo TSZ, čebel, zdravja in lokalnih živil.
Risanje risb "Moj naj zajtrk", ustvarjanje panjskih končnic in izdelovanje čebel iz različnih materialov.
Ogled poučnih oddaj o čebelah in zajtrku (RTV SLO, prispevki z Gajo in Klemnom).
Pogovori o tradicionalnih slovenskih jedeh, bontonu pri mizi in pomembnosti lokalne pridelave hrane.
Likovno, glasbeno, gibalno in plesno poustvarjanje (risanje, petje pesmi "Čebelar", poligoni, plesne igre).

Ustvarjanje izobraževalnih gradiv (pobarvanke, križanke, izdelava namiznih iger).
Uporaba aplikacij, kot je "Veš, kaj ješ", za izobraževanje o zdravih prehranskih izbirah.
Naravoslovne in kulinarčne delavnice:
Peka tradicionalnih jedi (kruh, medenjaki, koruzna prga) in priprava zdravih jedi (skutni namazi, sadno-zelenjavni napitki).
Eksperimentalno delo z medom in lokalnimi sestavinami.
Obisk lokalnih dobaviteljev (kmetije, pekarnice, sadjarstva) ter društva podeželskih žena, ki so vodile pripravo tradicionalnih slaščic.
Naravoslovni dnevi za vse starostne skupine (pogovori o pomenu zdrave prehrane, gibanja in duševnega zdravja).
Sodelovanje z lokalno skupnostjo:
Predstavitve s strani lokalnih kmetov, sadjarjev in drugih pridelovalcev hrane.
Dogodki, kot so stojnice z lokalnimi jedmi, predstavitve društev in organizacij ter razstave izdelkov na temo TSZ.
Razširjanje ozaveščenosti:
Priprava razstav o TSZ (plakati, tradicionalni recepti, fotografije starih jedi).
Radijska oddaja o TSZ in predvajanje posnetkov ter animacij na spletni strani šole.
Sodelovanje s starši pri ozaveščanju o pomembnosti zajtrka in lokalne hrane.
Predavanja strokovnjakov (dietetikov, zdravnikov) o prehrani in zdravju.
Spoznavanje "od zrna do kruha" ter procesov lokalne pridelave hrane.

3.2.3 Medpredmetno povezovanje vsebin projekta TSZ

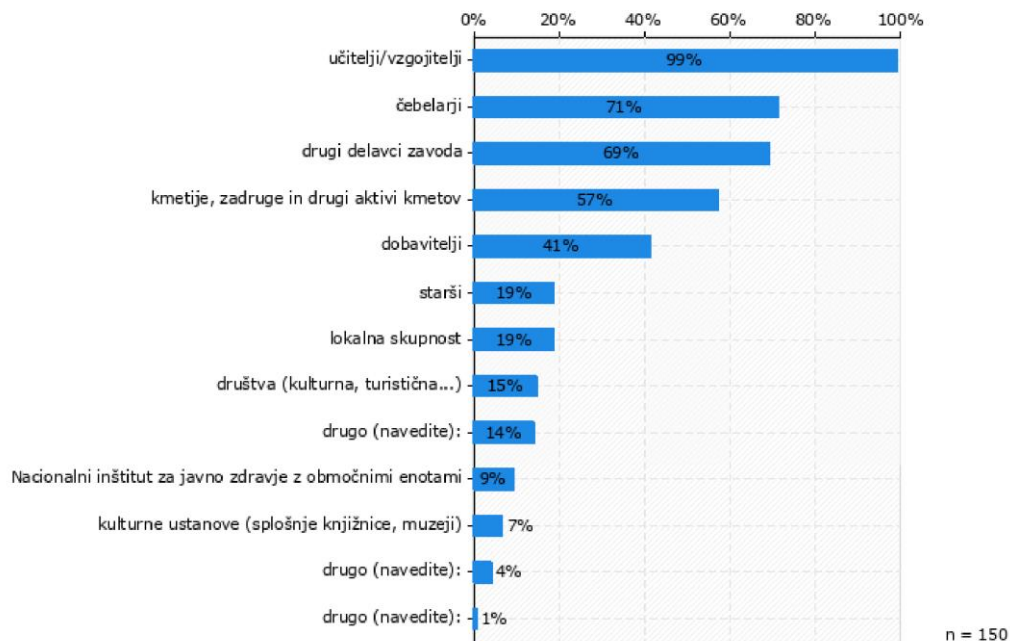
Približno polovica VIZ-ov (47 %) je ocenila, da so vsebine projekta TSZ na dan izvedbe v celoti vključili v medpredmetno povezovanje, medtem ko je 49 % VIZ-ov poročalo o delni vključitvi. 2 % VIZ-ov se medpredmetno povezovanje ni zdelo uspešno. Pod »drugo« so VIZ-i navedli medpredmetno povezovanje preko celega tedna pouka in dodaten ogled stojnic lokalnih pridelovalcev ter kratka proslava na temo TSZ.

Slika 8: Ocena vključevanja vsebin projekta TSZ v medpredmetno povezovanje.

3.3 Sodelovanje z deležniki in dobavitelji v okviru projekta

Skoraj vsi (99 %) VIZ-i so navedli, da so v okviru projekta TSZ sodelovali z učitelji/vzgojitelji. Približno 70 % jih je sodelovalo tudi s čebelarji in/ali drugimi delavci zavoda. Najmanj VIZ-ov (9 % VIZ) je sodelovalo z NIJZ območnimi enotami. Ostala sodelovanja so prikazana na sliki 9.

Slika 9: Sodelovanje VIZ-ov z deležniki in dobavitelji v okviru izvedbe TSZ (možnih je več odgovorov).

Povzetek aktivnosti in sodelovanja v okviru tradicionalnega slovenskega zajtrka (Podrobneje v Prilogi 1):

Učitelji in vzgojitelji:

- **Izvedba dejavnosti:** Učitelji so organizirali različne aktivnosti, kot so delavnice na temo zdravja, izobraževalni pogovori o zajtrku, zdravem prehranjevanju, ekoloških živilih, bontonu pri mizi ter izvedli likovne in kulturne delavnice.
- **Sodelovanje pri zajtrku:** Skupaj z učenci so pripravljali in zaužili zajtrk, organizirali stojnico, razstave in ustvarjali plakate ter spodbujali ozaveščanje o pomenu zajtrka.
- **Pedagoško delo:** Razredniki so vodili razredne ure na temo zajtrka, predstavili pomen lokalne hrane, vključili izobraževalne vsebine o pridelavi živil in ekološki pridelavi.
- **Aktivnosti v okviru dneva:** Izvedba naravoslovnega dne, likovne delavnice, pogovori, petje pesmi, gledanje video vsebin in vključevanje vsebin v pouk.

Drugi delavci zavoda:

- **Kuharsko osebje:** Priprava in postrežba tradicionalnega slovenskega zajtrka, sodelovanje pri organizaciji prehrane, povezovanje z lokalnimi pridelovalci ter izvedba degustacij.
- **Tehnična podpora:** Pomagali so pri pripravi zajtrka, postavitvi razstave in organizaciji dnevnih dejavnosti.

Starši:

- **Sodelovanje in ozaveščanje:** Starši so bili vključeni v izbiranje zajtrka (pošiljanje receptov), ozaveščanje o pomenu lokalne hrane, sodelovali so pri pripravi pogrinjkov ter spremljali aktivnosti na šoli in doma.
- **Obisk pri čebelarju in predstavitev medu:** Starši so pomagali pri organizaciji obiskov čebelarjev in predstavitvi izdelkov.

Kmetije, zadruge in drugi kmetijski aktivni:

- **Dobava živil:** Kmetije so dostavile lokalna živila za zajtrk (mleko, maslo, jabolka, med, ekološki pridelki), sodelovale pri izobraževanju o kmetijstvu in pridelavi hrane.
- **Predstavitev dejavnosti:** Kmetje so predstavili svojo ekološko pridelavo in označevanje ekoloških izdelkov, organizirali degustacije ter obiskali šolo in vrtec.

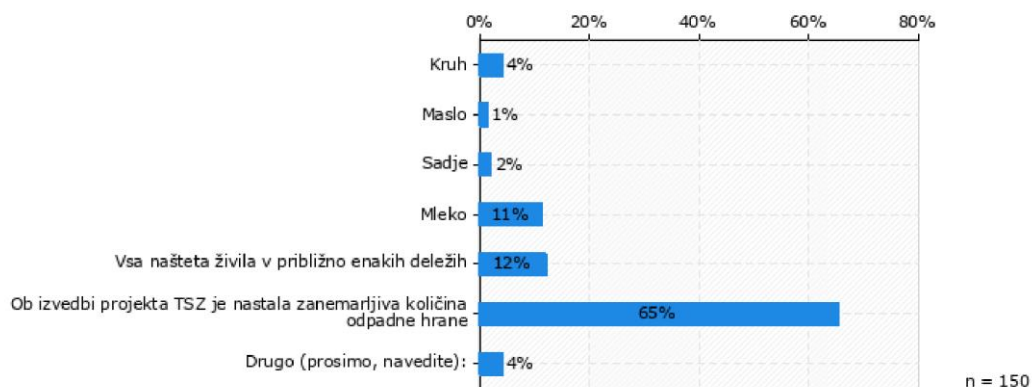
Čebelarji:

- **Predstavitev čebelarstva:** Čebelarji so sodelovali z obiskom, degustacijami medu, predstavitvijo čebelarjenja in izdelkov ter izvedbo delavnic za otroke.
- **Donacije in sodelovanje:** Čebelarji so donirali med za zajtrk, izvedli predstavitve na šoli in vrtcu, ter vključili učence v aktivnosti na temo čebelarstva.

3.4 Vidik odpadne hrane ob izvedbi projekta

3.4.1 Pogostost pojavljanja različne odpadne hrane v VIZ-ih, vezane na izvedbo projekta TSZ

Največ VIZ-ov (65 %) je poročalo, da je ob izvedbi projekta TSZ nastala zanemarljiva količina odpadne hrane. V 12 % so odpadno hrano predstavljala živila (mleka, sadje, maslo, kruh) v enakih deležih, v 11 % VIZ-ov pa je med odpadno hrano prevladovalo mleko.

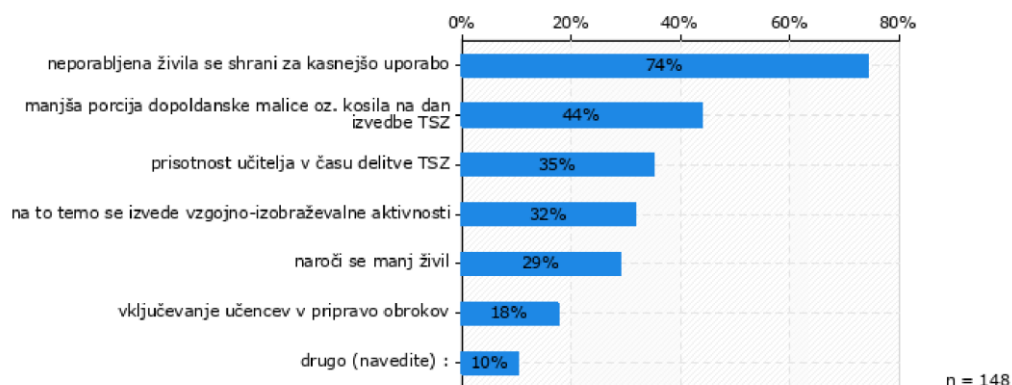

Slika 10: Pogostost pojavljanja različne odpadne hrane v VIZ-ih, vezane na izvedbo projekta TSZ

Pod »drugo« so zavodi navedli, da so imeli zanemarljive količine odpadne hrane, da imajo takšen zajtrk učenci zelo radi, zato je malo odpada in da so ponekod ostala cela jabolka.

3.4.2 Predlogi za zmanjševanje količine zavržkov hrane ob izvedbi projekta TSZ

Največ VIZ-ov (74 %) je za zmanjševanje količine zavržkov hrane ob izvedbi projekta TSZ predlagalo, da se neporabljeni živila shrani za kasnejšo uporabo. 44 % VIZ-ov je predlagalo manjšo porcijo dopoldanske malice oz. kosila na dan izvedbe TSZ, dobra tretjina VIZ-ov pa meni, da bi na zmanjševanje količine zavržkov hrane ob izvedbi TSZ ugodno vplivala tudi prisotnost učitelja v času delitve. Najmanjši vpliv na zmanjševanje količine zavržkov hrane ob TSZ bi po mnenju VIZ-ov imelo vključevanje učencev v pripravo obrokov.

Slika 11: Predlogi VIZ-ov za zmanjševanje količine zavržkov hrane ob izvedbi projekta TSZ (možnih več odgovorov).

VIZ-i so nekaj komentarjev oz. predlogov za zmanjševanje količine zavržkov hrane ob izvedbi projekta TSZ navedli tudi pod odgovor "drugo" (Tabela 3).

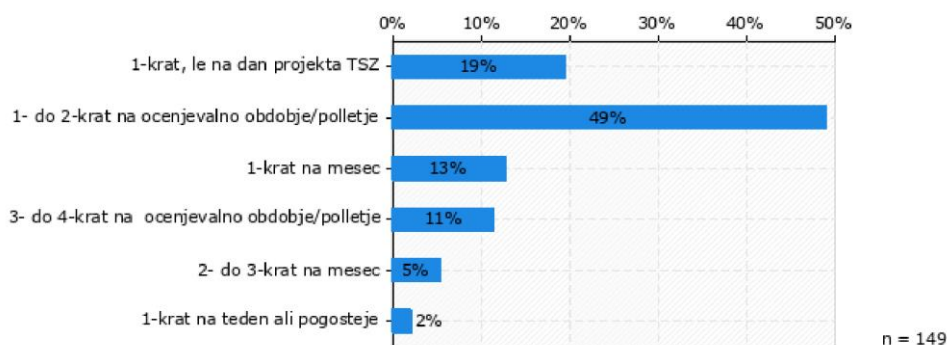
Tabela 3: Dodatni komentarji/predlogi VIZ-ov glede zmanjševanja količine zavržkov hrane ob izvedbi projekta TSZ.

<ul style="list-style-type: none"> ker učenci ne pojedjo celega jabolka, bi bilo smiselno sadje narezati. vendar v kuhinji nimamo časa, smiselno bi bilo, da bi učitelji razrezali jabolka na polovico/četrtno;
<ul style="list-style-type: none"> z dobro promocijo in motiviranjem učencev že pred samo izvedbo zajtrka dosežemo, da je količina zavržene / neporabljene hrane zanemarljiva;
<ul style="list-style-type: none"> tradicionalni zajtrk nadomesti dopoldansko malico;
<ul style="list-style-type: none"> učenci in učitelji so že tako ves čas skupaj, malico pa pripravimo kasneje v učilnici, za čajanko;
<ul style="list-style-type: none"> učenci občutljive jedi pojedjo oz. popijejo, ostanek čistega kruha in jabolka pa pojedjo do šolske malice, ki je ta dan prilagojena;
<ul style="list-style-type: none"> nismo imeli odpadkov;
<ul style="list-style-type: none"> pri nas ni bilo teh težave pri zajtrku;
<ul style="list-style-type: none"> lakota je najboljši zdravnik izbirčnosti;
<ul style="list-style-type: none"> zajtrk ni problem, skoraj vsi učenci zelo radi pojedjo maslo, med, mleko, ... problem je obvezna malica, ki sledi v tem dnevu (tam so ostani precej večji, kot običajno);
<ul style="list-style-type: none"> priprava manjših obrokov;
<ul style="list-style-type: none"> združitev malice in zajtrka;
<ul style="list-style-type: none"> zajtrk se izpelje kot malica, vendar uradno učence ta dan odjavimo od malice.

3.5 Obravnava vsebin TSZ med šolskim letom

3.5.1 Načrtovana pogostost obravnave vsebin TSZ v VIZ-ih med šolskim letom

Približno polovica VIZ-ov namerava vsebine TSZ obravnavati 1- do 2-krat na ocenjevalno obdobje/polletje. Slabih 20 % VIZ-ov bi vsebine TSZ obravnavalo samo 1-krat, na dan projekta TSZ, dobrih 10 % VIZ pa 1x na mesec oziroma 3- do 4-krat na ocenjevano obdobje.

Slika 12: Načrtovana pogostost obravnave vsebin TSZ v VIZ-ih med šolskim letom

3.5.2 Načini prerazporeditve aktivnosti v podporo TSZ v tednu slovenske hrane oziroma čez daljše obdobje

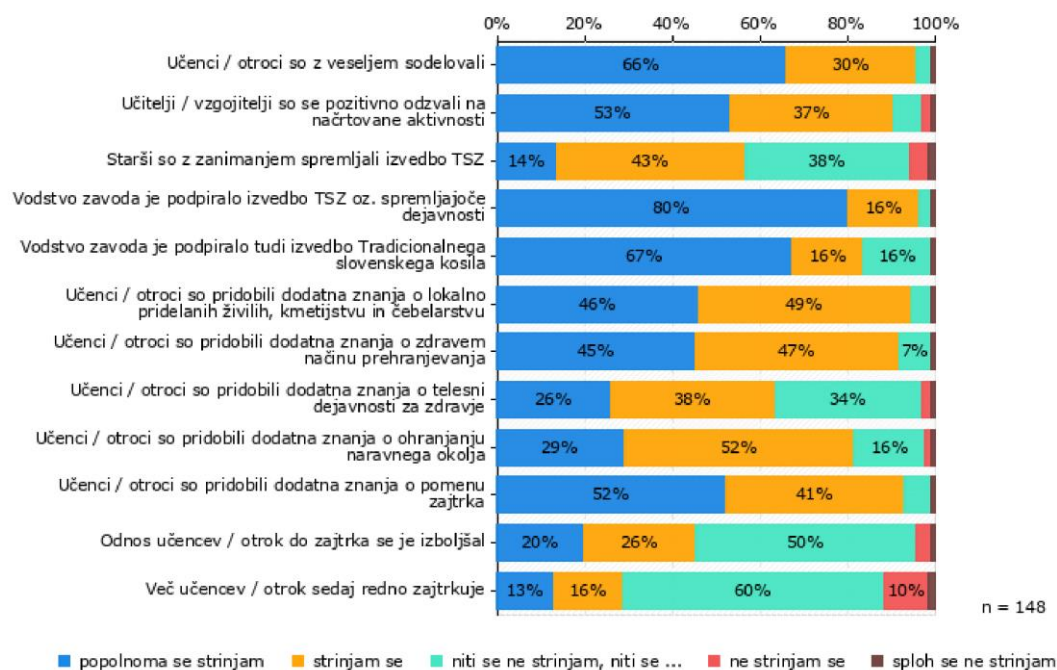
Dejavnosti so bile razporejene skozi celotno šolsko leto, z vrhuncem v tednu slovenske hrane.

Uporabljeni so bili različni pristopi, kot so:

- Večkrat letno ponujanje nabora živil iz TSZ in slovenskih tradicionalnih jedi, pogovor o zdravi prehrani, o pomenu lokalne in ekološke hrane, o zavržkih hrane, o pomenu zajtrkovanja ob obrokih; dežurstvo učiteljev in učencev pri malici in kosilu z namenom spodbujanja kulturnega prehranjevanja in zmanjševanja količine zavržene hrane.
- Tematske razredne in radijske ure, ozaveščanje po šolskem zvočniku, ogled promocijskih gradiv/filmov.

- Ozaveščanje z vsebinami na oglasni deski, izdelava tematskih plakatov, sličic ipd., igranje tematskih igrvic, priprava razstav (npr. slovenskih sort jabolk, receptov tradicionalnih slovenskih jedi, ...); obveščanje staršev in javnosti preko spletne strani VIZ.
- Obisk kmetij, pridelovalcev in predelovalcev hrane v lokalnem okolju, navezava z društvom podeželskih žena, obisk čebelarškega muzeja, ...
- Povezovanje TSZ tem z vsebino rednega predmetnika/učnega načrta in izbirnih predmetov kot so gospodinjstvo ter medpredmetno povezovanje (npr. likovno ustvarjanje, pouk slovenščine in prebiranje tematskih zgodb, pouk glasbe in petje tematskih pesmic, biologija in učenje o opravevanju, kemija, ...).
- Kulinarične delavnice, vključevanje učencev v pripravo hrane in pogrinjkov, degustacije ipd.
- Povezovanje s projekti: Zdrave šole, Zdravi vrtci, Hrana ni za tja v en dan.
- Tematski naravoslovni dnevi (čebele, zdrava prehrana, zeliščarstvo, sadje iz lokalnega okolja, od zrna do kruha, vrtičkanje, babičina kuhinja, ipd.) in športni dnevi.

3.5.3 Strinjanje VIZ-ov s posameznimi trditvami na temo TSZ

Slika 13: Strinjanje VIZ-ov s posameznimi trditvami na temo TSZ

Največ VIZ-ov se je popolnoma strinjalo s trditvami, da je vodstvo zavoda podpiralo izvedbo TSZ oz. spremljajoče dejavnosti (80 % VIZ-ov), da je vodstvo zavoda podpiralo tudi izvedbo Tradicionalnega slovenskega kosila (67 % VIZ-ov) in da so učenci/otroci z veseljem sodelovali (66 % VIZ-ov). Najbolj neodločni so bili VIZ-i glede trditev, da se je odnos učencev/otrok do zajtrka izboljšal in da več učencev/otrok sedaj redno zajtrkuje.

3.5.4 Predlogi oz. priporočila VIZ-ov za nadaljevanje projekta TSZ

VIZ-i so imeli v anketi priložnost podati tudi predloge oz. priporočila za nadaljevanje projekta, ki so zbrana spodaj.

1. Izvedba zajtrka:

- Pomembna težava pri izvedbi zajtrka je količina hrane, ki jo je treba pripraviti, ter časovni razmak med zajtrkom in dopoldansko malico. Zajtrk bi lahko nadomestil malico, da bi se zmanjšali odpadki in povečala učinkovitost obroka.
- Zajtrk ob prisotnosti učencev, ki že zjutraj zajtrkujejo, povzroči povečano količino zavržene hrane. Prav tako bi bila smiselna reorganizacija, da bi obroki potekali bolj usklajeno.

2. Zadovoljstvo in dodatni predlogi:

- Veseli smo spremljevalnih dejavnosti, vendar bi bilo dobro, da bi v prihodnje vključili več delavnic o zdravem načinu prehranjevanja in predavanj na to temo.
- Otrokom bi bilo koristno spoznati še druge tradicionalne slovenske jedi. Tudi vključitev lokalnih pridelovalcev, kot so čebelarji in kmetje, bi otrokom dodatno približala pomen slovenske hrane.
- Nekateri učitelji so se soočali s težavami pri izvedbi dejavnosti, zato bi bilo koristno, da se aktivnosti začnejo nekoliko prej (npr. z dejavnostmi v tednu pred izvedbo TSZ), kar bi omogočilo večjo angažiranost učiteljev.
- V prihodnosti bi bilo koristno vključiti več aktivnosti zunaj šole (npr. obisk kmetije ali čebelarja), zlasti za mlajše otroke.

3. Organizacija in logistika:

- Glede na velikost šol in število učencev so težave pri organizaciji pogosto povezane z logistiko, kot so naročanje živil, financiranje in usklajevanje obrokov.
- Pri večjih šolah se pogosto pojavi težava pri usklajevanju vseh obrokov (zajtrk, malica, kosilo), kar povzroča organizacijske izzive. Predlog je, da bi se sredstva lahko porabila tudi za obogatitev rednih obrokov, kar bi omogočilo večjo fleksibilnost.

4. Finančni vidik:

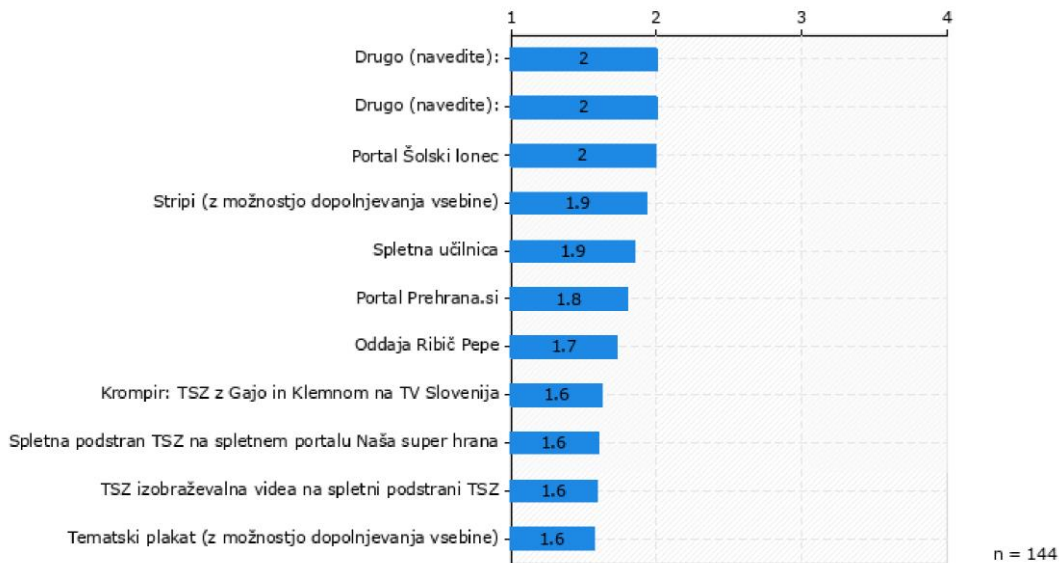
- Trenutni pavšalni znesek za povračilo stroškov je prenizek, zlasti za ekološka in lokalna živila, ki so dražja. Povečanje subvencije bi omogočilo boljšo pokritost stroškov, hkrati pa bi bilo dobrodošlo vključiti več ekoloških pridelkov in slovenskih stročnic.
- Nekateri so se soočali s težavami pri iskanju lokalnih ekoloških živil, kot so med, zelišča in zelenjava, kar pomeni, da bi bilo dobro povečati dostopnost teh živil.

5. Pohvale in napotki za prihodnost:

- Projekt je zelo dobro zastavljen in je v šolah dobro sprejet. Šole so se potrudile, da bi dejavnosti potekale čim bolj kreativno in vključujoče.
- Predlagamo, da se več aktivnosti začne izvajati že pred samo izvedbo TSZ, da bi povečali pomen tega dne in učencem omogočili boljše razumevanje pomenu lokalne in ekološke hrane.
- Skupaj, projekt TSZ je v veliki meri uspešen, vendar bi lahko z nekaterimi prilagoditvami izboljšali logistiko, financiranje in vključevanje širše skupnosti (npr. lokalnih pridelovalcev) za še boljšo izkušnjo za učence in učitelje.

3.5.5 Ocena uporabnosti gradiv oz. pripomočkov, namenjenih izvedbi TSZ, ki so bili na razpolago VIZ-om

VIZ-i so z ocenami od 1 do 4 ocenili uporabnost gradiv oz. pripomočkov, namenjenih izvedbi TSZ, ob čemer je ocena 1 pomenila "zelo uporabno", ocena 4 pa "neuporabno".

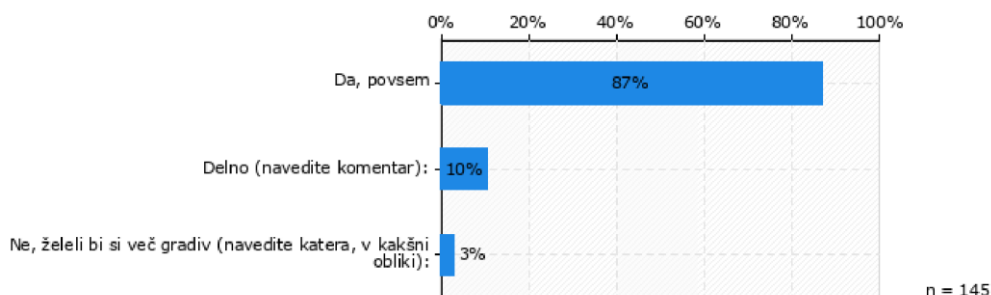
Slika 14: Ocena uporabnosti gradiv oz. pripomočkov, ki so bili na voljo VIZ-om ob izvedbi TSZ

Najbolj uporabni so se VIZ-om zdeli tematski plakat (z možnostjo dopolnjevanja vsebine), TSZ izobraževalna videa na spletni podstrani TSZ, sama spletna podstran TSZ na spletnem portalu Naša super hrana in oddaja Krompir: TSZ z Gajo in Klemnom na TV Slovenija. Nekoliko manj uporaben, vendar še vedno zelo dobro, je bil ocenjen portal Šolski lonec.

Slika 155: Tematski plakat Moj naj zajtrk, 2024

3.5.6 Izpolnitev pričakovanj gradiv ob izvedbi TSZ

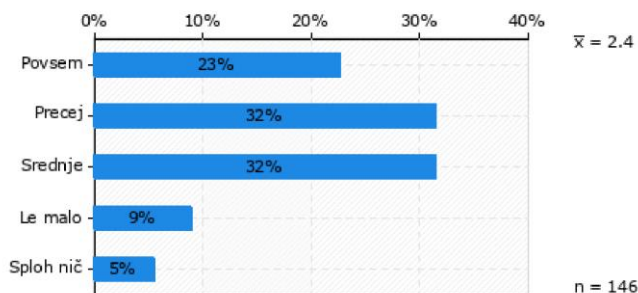

Slika 166: Izpolnitev pričakovanj gradiv ob izvedbi TSZ

Skoraj 90 % VIZ-ov je poročalo, da so gradiva, namenjena izvedbi TSZ, povsem zadostila njihovim pričakovanjem, 3 % VIZ-ov pa bi si želelo imeti na voljo več gradiv. Preostanek VIZ-ov je bil mnenja, da so gradiva za izvedbo TSZ delno izpolnila njihova pričakovanja, ob čemer so izrazili, da bi morala biti gradiva bolj prilagojena predšolskim otrokom, da bi si želeli več vsebin za starejše učence in najstnike, da bi si želeli fizičnih brošur; dodatno so predlagali pripravo kviza ali didaktične igre na temo TSZ ter pripravo novih filmov oz. videoposnetkov, povezanih s temami TSZ.

3.5.7 Pomoč projekta TSZ pri naročanju lokalno pridelanih/predelanih živil

Dobra tretjina VIZ-ov ocenjuje, da jim je projekt TSZ pri naročanju lokalno pridelanih/predelanih živil precej (32 %) oziroma srednje (32 %) v pomoč. Dobrih 20 % VIZ-ov je pomoč TSZ ocenilo kot povsem koristno, 9 % VIZ-ov pa kot le malo koristno. 5 % VIZ-ov je mnenja, da projekt TSZ pri naročanju lokalno pridelanih/predelanih živil ni sploh nič v pomoč.

Slika 177: Pomoč projekta TSZ pri naročanju lokalno pridelanih/predelanih živil

3.6 Dodatni predlogi oz. sporočila v zvezi s projektom TSZ, tradicionalnim slovenskim kosilom ter tednom slovenske hrane

Na podlagi zbranih predlogov in mnenj VIZ-ov se lahko oblikujejo naslednji ključni poudarki in priporočila za nadaljnji razvoj projekta TSZ, Tradicionalnega slovenskega kosila ter Tedna slovenske hrane.

- **Povečanje sofinanciranja za lokalna in ekološka živila**
Zaradi višjih stroškov lokalno pridelanih živil (npr. mleko, med, maslo) bi bilo smiselno povečati sredstva za povračilo stroškov zajtrka, še posebej zaradi večjih cen, ki jih imajo ta živila v primerjavi z drugimi. Enako velja za podporo lokalnim kmetom, ki bi se jih moralo spodbujati k prijavi na javne razpise.

- **Povečanje obsega projektov**
Projekt TSZ naj se ne omeji samo na enkrat letno izvedbo, temveč naj se spodbuja izvajanje tematskih dni skozi vse leto. To naj bo redni dogodek, ki se izvaja večkrat letno, po možnosti ob sezonski menjavi živil (npr. 4x na leto), da bi učenci spoznali različne tradicionalne slovenske jedi in sezonska živila.
- **Povečanje dostopnosti gradiv in predlogov za aktivnosti**
Za lažjo izvedbo bi bilo smiselno, da bi gradiva in smernice za izvedbo dejavnosti bila na voljo nekoliko prej, da bi učitelji lahko pripravili ustrezne aktivnosti. Prav tako bi bilo koristno, če bi bila gradiva in recepti zbrana na enem mestu, namesto da so razpršena po različnih portalih.
- **Nadgradnja malice in kosila**
TSZ bi lahko postal nadgradnja redne malice ali kosila, namesto da predstavlja dodaten obrok v zelo kratkem časovnem razporedu. Ker se pogosto zgodi, da je čas med obema obrokom prekratek, bi bilo smiselno tradicionalni zajtrk vključiti v dopoldansko malico.
- **Povečanje raznolikosti živil in jedi**
Projekt TSZ naj ne vključuje zgolj običajnih živil (kot so med, maslo, jabolka), ampak tudi druge tradicionalne slovenske sestavine in jedi, ki jih otroci morda še niso spoznali. Pomembno je, da se razširi nabor živil za izvedbo tako zajtrka kot tudi tradicionalnega slovenskega kosila.
- **Izobraževalne dejavnosti in sodelovanje z lokalnimi kmetijami**
Ohranjanje in nadaljevanje sodelovanja z lokalnimi kmetijami je ključnega pomena. Z organizacijo dodatnih izobraževalnih dejavnosti in tematskih dni učenci pridobijo boljše razumevanje zdrave in trajnostne prehrane. Poudarek naj bo na ozaveščanju o pomenu samooskrbe in podpiranju lokalnih kmetov.
- **Prilagoditev izvajanja projekta v skladu z letnimi časi**
Za boljšo sezonsko povezavo bi bilo smiselno, da bi Teden slovenske hrane in TSZ prilagodili letnemu času, na primer izvedli ga v septembru, ko so na voljo še lokalni pridelki. Tako bi učenci imeli priložnost spoznati več o lokalnih pridelkih in medonosnih rastlinah.
- **Zmanjšanje odpadkov in izboljšanje prakse**
Zajtrk bi bilo smiselno postreči namesto dopoldanske malice, saj se pri trenutnem načinu izvajanja pogosto pojavljajo težave z odpadki in prenašanjem otrok. S tem bi zmanjšali količino zavržene hrane in izboljšali učinkovitost izvajanja projekta.
- **Podpora lokalnim pridelovalcem**
Poudariti je treba, da se lokalna živila že vključujejo v jedilnik, vendar bi bilo smiselno omogočiti večji dostop do kakovostnih lokalnih pridelkov tudi prek shem kakovosti, kot so ekološka in kakovostna živila. Tako bi lokalni proizvajalci lažje sodelovali v javnih naročilih, kar bi povečalo njihovo vključenost.
- **Povečanje podpora države lokalnim pridelovalcem**
Pomembno je, da država še naprej podpira lokalne pridelovalce, ne le z finančno pomočjo, ampak tudi z ustvarjanjem pogojev za lažjo prodajo njihovih pridelkov, zmanjšanjem birokracije in spodbujanjem vključevanja v sheme kakovosti, kar bi omogočilo lažje vključevanje teh živil v šolske obroke.

Z izvajanjem teh predlogov bi lahko še bolj izboljšali projekt TSZ, povečali ozaveščenost otrok o zdravih prehranjevalnih navadah in še bolj podprli lokalne kmete in ekološke pridelke.

Priloga 1

Povzetek aktivnosti in sodelovanja v okviru tradicionalnega slovenskega zajtrka.

1. Učitelji/vzgojitelji

Priprava in izvedba dejavnosti, spremljevalne in izobraževalne vsebine, ozaveščanje

- Priprava vsebin in izvedba različnih dejavnosti, kot so delavnice, izobraževalne vsebine, igre in pogovori z učenci, priprava in izvedba delavnic na temo zdrave prehrane, vključno z vključevanjem vsebin v interesne dejavnosti in razredni pouk.
- Aktivnosti na temo zdrave prehrane in pomena zajtrka (npr. izobraževalne vsebine, kulturni program, ustvarjalne delavnice, video vsebine).
- Izvedba delavnic, kot so izdelava plakatov, kuhanje, ustvarjanje likovnih izdelkov, priprava zajtrka.
- Izvedba tematskih dni in aktivnosti (npr. petje pesmi, kulturni programi, ustvarjalne delavnice, likovno ustvarjanje, nagradni kvizi, športne aktivnosti ipd.).
- Priprava vsebin za šolske oddaje (npr. radijska oddaja, video vsebine, pogovor o pomenu zajtrka).
- Povezovanje TSZ z vsebinami o prehranskih navadah, ekoloških živilih, pomenu lokalne pridelave hrane ter izvoru in pridelavi živil.
- Razprave o zdravih prehranjevalnih navadah, prepoznavanje lokalnih pridelkov, pomen zajtrka in vpliv na zdravje.
- Spodbujanje pogovorov o pomenu lokalne pridelave hrane in vključevanje teh vsebin v različne aktivnosti (npr. vodenje delavnic, predstavljanje dobaviteljev, obisk kmetij).

Sodelovanje učiteljev, vzgojiteljev in drugih strokovnih delavcev

- Učitelji, razredniki, vzgojitelji in pomočniki so se medpredmetno povezovali in skupaj z učenci izvedli različne aktivnosti, kot so pogovori o zajtrku, predstavitev izvorov živil, bonton pri mizi, vodenje dejavnosti in delavnic.
- Pomoč pri organizaciji, spremljanje izvedbe in delitev zajtrka ter drugih aktivnosti (npr. tematske ure, razstava sadja, sodelovanje pri stojnici).

Izvedba dnevov dejavnosti in razrednih ur

- Učitelji so izvedli razredne ure na temo TSZ, vključevali vsebine o zdravi prehrani, lokalni hrani, pomenu zajtrka in pravilih bontona pri mizi.
- Aktivnosti so vključene skozi celo leto, z osredotočenostjo na zdrav zajtrk, pripravo hrane in pouk o pomenu zajtrka.

Priprava šole in prostora ter dodatnih gradiv za ozaveščanje

- Okrasitev šole, priprava razstav in stojnic, izdelava brošur in drugih izobraževalnih materialov za širjenje informacij o TSZ in lokalni hrani.
- Priprava prostora in dejavnosti, ki vključujejo otroke različnih starosti (npr. likovno ustvarjanje, izdelava izdelkov, postavitve razstav).

2. Drugi delavci zavoda:

Priprava in organizacija zajtrka

- Kuharji, pomočniki kuhinje in organizatorji prehrane so sodelovali pri pripravi tradicionalnega slovenskega zajtrka – naročanje živil, priprava živil za zajtrk, kuhanje in postrežba.
- Pomoč pri pripravi pogrinjkov in postavitvi hrane za učence ter organizacija samega zajtrka.

Sodelovanje pri pripravi in izvedbi spremljevalnih dejavnosti

- Kuharice in kuhinjsko osebje so pomagali pri izvedbi spremljevalnih dejavnosti, kot so razstave, pogovori o pomenu slovenske hrane, petje pesmi, obisk čebelarja ter pomoč pri organizaciji razstav in predstavitvi lokalnih pridelovalcev.
- Organizatorji prehrane in vodstvo šole so sodelovali pri pripravi obrokov ter pri vodenju dejavnosti, povezanih z izobraževanjem učencev o zdravem prehranjevanju in pomenu zajtrka.
- Kuharji in pomočniki so sodelovali pri postavitvi razstave in pripravi materialov ter vodenju aktivnosti v sklopu TSZ.

Priprava in izvedba izobraževalnih vsebin

- Kuharice so pripravile izobraževalne vsebine in sodelovale pri širjenju informacij o pomenu lokalnih živil in trajnostnem načinu pridelave hrane.
- Priprava materiala za izobraževalne dejavnosti, kot so naloge o zdravem zajtrku, pomena prehranjevanja in lokalne hrane.

3. Starši:

Sodelovanje pri izbiri zajtrka in receptih

- Starši so sodelovali pri izbiranju najljubših zajtrkov učencev, pošiljali so recepte in se vključili v izbiranje tradicionalnih jedi.
- Starši so bili obveščeni o različni izbiri tradicionalnih zajtrkov, prek spletne strani šole, e-asistenta ter socialnih omrežij.

Ozaveščanje in vključitev v aktivnosti doma

- Starši so bili seznanjeni s projektom in vabljeni k aktivnemu sodelovanju tudi doma, kot so manjše količine zavržene hrane, spodbujanje lokalnih nakupov in uporaba tradicionalnih živil.
- Poskusili so TSZ doma in se pogovarjali o pomenu lokalne hrane z otroki.

Pomoč pri organizaciji in izvedbi dogodkov

- Starši so pomagali pri izdelavi didaktičnih iger na temo čebel, pripravi pripomočkov za pogrinjek ter spremljanju otrok pri pripravi na TSZ, pomagali so pri pripravi oblačil za otroke, da bi ustrezali tematski barvni shemi (črno-rumena barva).

Obisk in gostovanje

- Starši so sodelovali kot gostje na zajtrku ter sodelovali v razpravah o pomenu lokalne hrane in tradicionalnih slovenskih jedeh.

4. Kmetije, zadruga in drugi aktivni kmetov:

Predstavitve kmetij in njihovih proizvodov

- Kmetije in zadruga so predstavili ekološke kmetije, označevanje ekoloških izdelkov, ter pridelavo lokalnih živil, pridelavo krompirja in sadjarstvo, pomen kmetovanja ter pomen pridelave mleka.
- Poudarjene so bile tudi različne oblike telesne aktivnosti na kmetijah, povezane z njihovimi dejavnostmi.

Dobava in dostava živil za šolski zajtrk

- Kmetije so dostavile domača živila, kot so mleko, maslo, kruh, jabolka in med, v šolsko kuhinjo za pripravo zajtrka in razstav.
- Lokalne kmetije so donirale svoje izdelke, kot so bio jabolka in bio med.

Degustacije in izobraževalne aktivnosti

- Kmetje so organizirali degustacije za učence, pri katerih so predstavili svoje proizvode, kot so mlečni izdelki, jabolka, med in druge lokalne dobrine.
- Lokalni ponudniki so pripravili tudi predavanja o pridelavi mleka, delu na kmetiji ter o pomenu kmetovanja za ohranjanje lokalne prehrane.
- Kmetije so sodelovale tudi pri pripravi stojnic in obogatili dogodek s svojo prisotnostjo in dejavnostmi.

Obisk kmetij in izobraževanje učencev

- V okviru projekta so VIZ organizirali obiske pri kmetih, kjer so učenci spoznali različne vidike kmetovanja, pridelave in predelave hrane in njenega pomena za lokalno skupnost.

5. Čebelarji:

Obiski in predstavitve čebelarstva

- Čebelarji so obiskali šolo in vrtce ter predstavili čebelarstvo, pomen čebel in pridelavo medu, poklic čebelarja in ponudili degustacijo medu.
- Čebelarska društva so organizirala obiske, delavnice, ter prikaze čebelarskih pripomočkov in čebelnjakov.
- Učenci so obiskali čebelarje in si ogledali interaktivne panje, kjer so spoznali celoten postopek pridelave medu.

Donacije medu in sodelovanje pri pripravi zajtrka

- Čebelarji in čebelarske družine so donirale med, ki je bil uporabljen za zajtrk in razstave.

Izobraževalne dejavnosti in materiali za otroke

- Čebelarji so pripravljali gradiva za otroke, kot so zgibanke o čebelarstvu, letaki in interaktivni materiali, ki so jih učenci lahko uporabili pri učenju o čebelah, predstavitve so bile pogosto spremljane z degustacijami različnih vrst medu in praktičnimi prikazi dela čebelarja.
- Čebelarji so sodelovali so pri različnih dogodkih, kot so stojnica, razstave in predstavitve, ter se udeležili proslav, kjer so prikazali svoje delo.

Prikaz čebelarstva v učnem čebelnjaku in oblekah

- Čebelarji so obiskali učence v učnem čebelnjaku, kjer so prikazali vse faze pridelave medu, uporabili čebelarske obleke, ter učencem podrobno predstavili čebelje življenje.
- Med obiskom so učenci aktivno sodelovali, postavljali vprašanja, in se udeležili praktičnih delavnic o čebelarstvu.

6. Nacionalni inštitut za javno zdravje z območnimi enotami:

Priprava gradiv, sodelovanje na srečanju ob TSZ, priprava poučnih vsebin na portalu Šolski lonec, posredovanje relevantnih informacij glede TSZ in na splošno, okrožnice in nabora spremljevalnih aktivnosti ter plakatov.

7. Kulturne ustanove (splošne knjižnice, muzeji):

Otroci/učenci so z VIZ obiskali knjižnico, kjer so pripravili razstavo knjig na temo zdrave prehrane in tradicionalnih slovenskih jedi; ogled tematske lutkovne predstave in iskanje knjig s primerno vsebino.

8. Društva (kulturna, turistična...):

Društva so pri projektu TSZ sodelovala s predstavitvami aktivnosti raznih društev, kot so: turistično društvo, aktiv kmečkih žena, društvo podeželskih žena, čebelarsko društvo ipd. Pomagala so tudi pri izvedbi interesnih dejavnosti in pri vzpostavitvi kontaktov s posameznimi člani.

9. Lokalna skupnost:

Sodelovanje lokalnih skupnosti pri projektu TSZ se je odražalo predvsem v obliki obiska župana oz. županje na VIZ-ih, udeležbe na samem zajtrku ob dnevu TSZ, obisku na kulturni prireditvi ob TSZ ter v pripravi vsebin za lokalni časopis.

10. Dobavitelji:

Dobavitelji so ob dnevu TSZ sodelovali predvsem zaradi dobave oz. dostave živil, nekateri pa so se tudi predstavili ob spremljevalnih aktivnostih TSZ (stojnice, predavanja, ...).

11. Drugo (navedite):

Med drugimi sodelujočimi ob dnevu TSZ do VIZ omenjali še Zavod za šolstvo, RTV Slovenija, Kmetijsko gospodarsko zbornico, zdravstvene domove oz. Centre za krepitev zdravja (predavanja o zdravi prehrani), obisk zobozdravnika ter Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano kot vir informacij.